

De familie Baruch, de Heemstedse joden en de Holocaust

Wim de Wagt

Naar aanleiding van mijn artikel over de joden in Heemstede tijdens de Tweede Wereldoorlog in *HeerlijkHeden* 150, ontving de redactie enkele bezorgde reacties van gemeenteraadsleden. Daarom wil ik er hier nog kort nader op ingaan.

► *Herdenkingsproject 'Ik schrijf je naam', mei 2011 in de Janskerk – Noord-Hollands Archief.*

De zes artikelen die Hans Krol in 1995 in *De Heemsteder* publiceerde zijn vanaf medio mei te vinden op onze vernieuwde website (www.hv-hb.nl).

Aan het slot van mijn verhaal schrijf ik dat het merkwaardig is dat in de gemeente 'iedere specifieke verwijzing (...) naar het lot van de Heemstedse slachtoffers van de Shoah' ontbreekt. Ik citeer mezelf verder: 'Geen kunstwerk, geen monument, zelfs geen plaquette herinnert aan de massamoord op zoveel plaatsgenoten.'

De raadsleden vroegen zich af hoe dit nu precies zit en wát de gemeente wél gedaan heeft om de nagedachtenis te bewaren aan de Heemstedse slachtoffers van de jodenvervolgung.

In Memoriam

Zoals ik meld in mijn verhaal heeft het gemeentebestuur in 1995 een publicatie uitgebracht, *In Memoriam*, met een lijst die alle op dat moment bekende namen van omgekomen of vermiste Heemstedse joden bevat. Overigens zijn hierin ook naamlijsten opgenomen van niet-joodse slachtoffers van de Duitse en Japanse bezetting, in Nederland en Nederlands-Indië. *In Memoriam* verscheen in het kader van de herdenkingsactiviteiten 50 jaar bevrijding. Tegelijk was bijvoorbeeld een tentoonstelling over Heemstede in bezettingstijd te zien in het gemeentehuis, getiteld *Over ... Leven*.

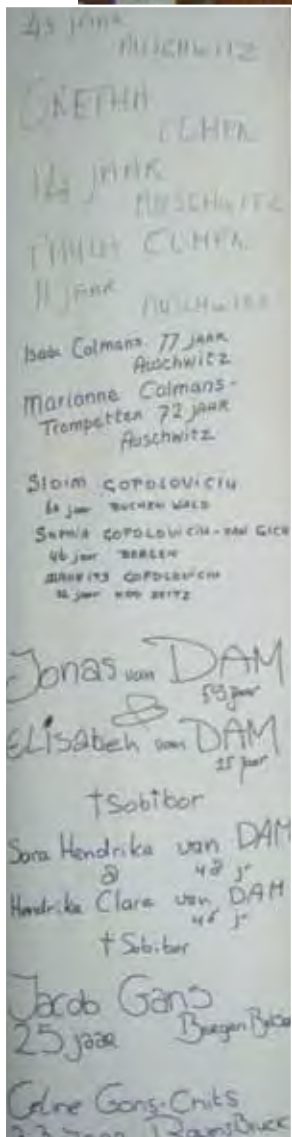
Wat ik niet wist (Hans Krol maakte mij hierop attent) is dat het gemeentebestuur indertijd heeft gediscussieerd over het schriftelijke verzoek van enkele burgers om in het raadhuis een plaquette te plaatsen met de namen van de joodse slachtoffers. Daar is toen van

af gezien, onder andere omdat vanuit 'joodse kring' bezwaren werden geuit. Openbaarmaking van de namen in de vorm van een dergelijk monument kan tot aantasting leiden van de anonimiteit van de nabestaanden, zo was de vrees. Verder bestaat het risico dat zo'n lijst onvolledig is of onjuistheden bevat. In plaats daarvan publiceerde de gemeente dus *In Memoriam*.

Verder wees Krol mij erop dat hij in *De Heemsteder* in mei en juni 1995 een serie artikelen heeft geschreven over de lotgevallen van enkele in Heemstede wonende joodse gezinnen en onderduikers. Deze artikelen zijn na te lezen in het Noord-Hollands Archief in Haarlem, waar oude jaargangen van dit huis-aan-huisblad worden bewaard. Het is vanwege het historisch belang wel jammer dat deze artikelen niet afzonderlijk zijn geregistreerd in het archief, waardoor ze niet makkelijk vindbaar zijn. Je moet echt weten waar te zoeken.

Gedenkteken in Haarlem

Dat de gemeente er zeventien jaar geleden van heeft afgezien om een blijvend gedenkteken te plaatsen, bijvoorbeeld in de vorm van een plaquette, na hierover bezwaren te hebben gekregen vanuit 'joodse kring', is een bekend fenomeen. Bijna iedere keer dat er, waar ook ter wereld, wordt voorgesteld om in de vorm van een monument aandacht te besteden aan de jodenvervolgung leidt dit tot protesten en controverses. Het meest recente, tijdelijke herdenkingsproject in deze

omgeving - *Ik schrijf je naam*, in het Noord-Hollands archief (Janskerk) in mei 2011 - leverde behalve buitengewoon veel positieve respons ook negatieve reacties op. In Haarlem heeft de particuliere Stichting Joods Monument ongeveer vijftien jaar lang geprobeerd een permanent monument van de grond te tillen. Pas nu gaat dat lukken: in september van dit jaar wordt een gedenkteken onthuld, achter het Gerechtsgebouw De Appelaar aan het Philip Frank-plein (Philip Frank was opperrabbijn van Noord-Holland).

Een waardig monument

De weerstand en eventuele inhoudelijke problemen die worden opgeroepen wanneer een Heemsteeds gedenkteken zou worden opgericht, ontslaat de gemeentelijke overheid - vind ik - niet van zijn verantwoordelijkheid om ervoor te zorgen dat de herinnering op een substantieelere wijze dan alleen met een publicatie beleefd kan worden. Ik vraag me af hoeveel mensen van het bestaan van *In Memoriam* weten. Dat er raadsleden zijn die er in het geheel niet op de hoogte van zijn, is een aanwijzing dat er iets niet

goed zit. Alleen bij een echt monument, in de openbare ruimte, kan een ieder die dat wil echt gedenken. Daar kunnen bloemen gelegd worden, daar kan *herdacht* worden. Dat doe je niet bij een lijst namen op papier, hoe goed bedoeld ook. Ook voor jongere generaties is een blijvend monument trouwens een goed middel om te leren van de geschiedenis en stil te staan bij wat er gebeurd is.

Natuurlijk, er is een algemeen bevrijdingsmonument aan de Vrijheidsdreef, en je kunt je afvragen of de joodse inwoners een aparte plaats moeten krijgen. Dat is een zinvolle vraag. Ervóór pleit, dat het ging om volkerenmoord, waarbij zeker 140 (maar vermoedelijk meer) plaatsgenoten systematisch, onder vaak gruwelijke omstandigheden werden vermoord of uitgeput in een tijdsbestek van een paar jaar. Over het unieke karakter van de Shoah zijn intussen bibliotheken volgeschreven. Over de wijze van herinneren eveneens. Als het aan mij ligt wordt opnieuw serieus onderzocht op welke manier de joodse slachtoffers van Heemstede met een waardig monument recht kan worden gedaan.